

A BÍRÓSÁG ÍTÉLETE (nagytanács)

2009. március 24.*

A C-445/06. sz. ügyben,

az EK 234. cikk alapján benyújtott előzetes döntéshozatal iránti kérelem tárgyában, amelyet a Bundesgerichtshof (Németország) a Bírósághoz 2006. november 6-án érkezett, 2006. október 12-i határozatával terjesztett elő az előtte

a **Danske Slagterier**

és

a **Bundesrepublik Deutschland**

között folyamatban lévő eljárásban,

A BÍRÓSÁG (nagytanács),

tagjai: V. Skouris elnök, P. Jann, C. W. A. Timmermans, A. Rosas, K. Lenaerts, M. Ilešič és A. Ó Caoimh tanácselnökök, G. Arestis, A. Borg Barthet (előadó), J. Malenovský, J. Klučka, U. Lohmus és E. Levits bírák,

* Az eljárás nyelve: német.

főtanácsnok: V. Trstenjak,
hivatalvezető: K. Sztranc-Sławiczek tanácsos,

tekintettel az írásbeli szakaszra és a 2008. május 21-i tárgyalásra,

figyelembe véve a következők által előterjesztett észrevételeket:

- a Danske Slagterier képviselőjében R. Karpenstein Rechtsanwalt,

- a német kormány képviselőjében M. Lumma és C. Blaschke, meghatalmazotti minőségben, segítőjük: L. Giesberts Rechtsanwalt,

- a cseh kormány képviselőjében T. Boček, meghatalmazotti minőségben,

- a görög kormány képviselőjében V. Kontolaimos, S. Charitaki és S. Papaioannou, meghatalmazotti minőségben,

- a francia kormány képviselőjében G. de Bergues és A.-L. During, meghatalmazotti minőségben,

- az olasz kormány képviselőjében I. M. Braguglia, meghatalmazotti minőségben, segítője: W. Ferrante avvocato dello Stato,

- a lengyel kormány képviselőjében E. Ośniecka-Tamecka és P. Kucharski, meghatalmazotti minőségben,

- az Egyesült Királyság Kormányának képviselőjében S. Lee barrister,

- az Európai Közösségek Bizottsága képviselőjében F. Erlbacher és H. Krämer, meghatalmazotti minőségben,

a főtanácsnok indítványának a 2008. szeptember 4-i tárgyaláson történt meghallgatását követően,

meghozta a következő

Ítéletet

- ¹ Az előzetes döntéshozatal iránti kérelem az 1991. július 29-i 91/497/EGK tanácsi irányelvvel (HL L 268., 69. o.; magyar nyelvű különkiadás 3. fejezet, 12. kötet, 72. o.) módosított, a friss hús Közösségen belüli kereskedelmét érintő egészségügyi problémákról szóló, 1964. június 26-i 64/433/EGK tanácsi irányelv (HL 1964. L 121., 2012. o.; magyar nyelvű különkiadás 3. fejezet, 1. kötet, 34. o.; a továbbiakban 64/433 irányelv) 5. cikke (1) bekezdése o) pontjának és 6. cikke (1) bekezdése b) pontja iii. alpontjának, a belső piac megvalósításának céljával a Közösségen belüli kereskedelemben alkalmazható állat-egészségügyi ellenőrzésekről szóló, 1989.

december 11-i 89/662/EGK tanácsi irányelv (HL L 395., 13. o.; magyar nyelvű kiadás 3. fejezet, 9. kötet, 214. o.) 5. cikke (1) bekezdésének, 7. és 8. cikkének, valamint az EK 28. cikk értelmezésére vonatkozik.

- 2 E kérelmet a Danske Slagterier és a Bundesrepublik Deutschland közti, kártérítés megállapítása iránti kérelem tárgyában folyamatban lévő jogvitában terjesztették elő.

Jogi háttér

A közösségi szabályozás

- 3 A 64/433 irányelv 5. cikkének (1) bekezdése előírja:

„(1) A tagállamoknak biztosítaniuk kell, hogy a hatósági állatorvos emberi fogyasztásra alkalmatlannak minősítse a következőket:

[...]

o) a kifejezett szexuális jellegű szagot kibocsátó hús.”

4 A hivatkozott irányelv 6. cikke (1) bekezdésének rendelkezése szerint:

„A tagállamok biztosítják, hogy:

[...]

b) az a hús, amely:

[...]

iii. az 5. cikk (1) bekezdésének o) pontjában meghatározott esetekre vonatkozó rendelkezések sérelme nélkül, nem ivartalanított, 80 kilogrammot meghaladó hasított súlyú kan sertésekből származik, kivéve ha a létesítmény a 16. cikkben szabályozott eljárás szerint elismert módszer segítségével, vagy ilyen módszer hiányában az érintett illetékes hatóság által elismert módszerrel biztosítani tudja a kifejezett kanszagot árasztó hasított testek kiszűrését,

[a 64/433/EGK irányelv 5. cikkének a) pontjában említett friss hústra vonatkozó különleges jelölés jellemzőinek megállapításáról szóló, 1984. július 3-i] 84/371/EGK [bizottsági] határozatban [(HL L 196., 46. o.; magyar nyelvű különkiadás 3. fejezet, 6. kötet, 89. o.)] előírt különleges jelöléssel legyen ellátva, és átessen a [friss hús Közösségen belüli kereskedelmét érintő egészségügyi problémákról szóló, 1976. december 21-i] 77/99/EGK [tanácsi] irányelvben [(HL 1977. L 26., 85. o.; magyar nyelvű különkiadás 3. fejezet, 3. kötet, 82. o.)] előírt valamely kezelésem;

[...]

- g) az előző pontokban meghatározott kezeléseket a származási létesítményben, vagy bármely más, hatósági állatorvos által kijelölt létesítményen belül hajtásák végre;

[...]”

- 5 A 64/433 irányelv rendelkezéseit 1993. január 1-jéig kellett átültetni a nemzeti jogba.
- 6 A 89/662 irányelv 5. cikkének (1) bekezdése előírja:

„A rendeltetési hely szerinti tagállamok az alábbi intézkedéseket vezetik be:

- a) Az illetékes hatóság az áru rendeltetési helyén megkülönböztetéstől mentes szűrőpróbaszerű állat-egészségügyi vizsgálatokkal ellenőrizheti a 3. cikk követelményeinek betartását; ehhez egyidejűleg mintát vehet.

Továbbá, amennyiben a tranzit tagállam vagy a rendeltetési hely szerinti tagállam illetékes hatóságának információi alapján jogsértés gyanítható, akkor az árut a saját

felségterületükön történő szállítása közben is ellenőrizhetik, beleértve a szállítóeszköz megfelelőségének vizsgálatát is;

[...]

7 Ezen irányelv 7. cikkének (1) bekezdése kimondja:

„Amennyiben a tagállam illetékes hatósága a rendeltetési helyen vagy a szállítás során végzett ellenőrzés folyamán megállapítja:

[...]

b) hogy az áruk nem felelnek meg a közösségi irányelvekben, vagy irányelvekben előírt közösségi szabványokról szóló döntés hiányában a nemzeti szabványoknak nem felelnek meg és az egészségügyi, illetve állat-egészségügyi megfontolások azt lehetővé teszik, a feladónak vagy képviselőjének választási lehetőséget biztosíthatnak:

– az áruk megsemmisítése, vagy

- az áruk egyéb célú hasznosítása között, ideértve azok visszaküldését a származási létesítmény országa illetékes hatóságának engedélyével.

[...]"

8 Végül a hivatkozott irányelv 8. cikke előírja:

„(1) A 7. cikkben meghatározott esetekben a rendeltetési hely szerinti tagállam illetékes hatósága késedelem nélkül felveszi a kapcsolatot a küldő ország [helyesen: tagállam] illetékes hatóságaival. Ez utóbbi hatóságok megteszik valamennyi szükséges intézkedést és értesítik az első tagállam illetékes hatóságát az elvégzett ellenőrzések jellegéről, a meghozott döntésekről és azok indokairól.

[...]

(2) [...]

A rendeltetési hely szerinti állam [helyesen: tagállam] illetékes hatóságai által hozott döntésekről és azok indokairól értesítik a címzettet vagy képviselőjét, valamint a küldő tagállam illetékes hatóságát.

Amennyiben a címzett vagy képviselője kívánja [helyesenkéri], a fenti határozatokat és azok indokolását írásban közlik vele, az ellenőrzést végző tagállam [helyesen: a rendeltetési hely szerinti tagállam] hatályos jogszabályai alapján rendelkezésére álló fellebbezési jog [helyesen: jogorvoslatok] és a vonatkozó határidők részletes ismertetésével.

[...]”

A nemzeti szabályozás

- 9 A német polgári törvénykönyv (Bürgerliches Gesetzbuch) 2001. december 31-ig hatályos változata (a továbbiakban: BGB) 839. §-ának értelmében:

„(1) Az a tisztviselő, aki szándékosan vagy gondatlanul megszegi harmadik személlyel szemben fennálló hivatali kötelezettségét, köteles a harmadik személynek az ebből keletkezett károkat megtéríteni. Ha a tisztviselőnek csak gondatlanság róható fel, kizárólag akkor felel, ha a károsult más módon nem juthat kielégítéshez.

(2) Az a tisztviselő, aki valamely ügy megítélésénél megszegi hivatali kötelezettségét, az ebből eredő károkért csak akkor felel, ha a kötelezettségszegés bűncselekményt valósít meg. Ez a szabály nem alkalmazandó a hivatali kötelezettség jogellenes megtagadása vagy azzal való jogellenes késlekedés eseteire.

(3) Nem keletkezik kártérítési kötelezettség, ha a károsult szándékosan vagy gondatlanul elmulasztotta a károknak valamely jogorvoslat formájában történő érvényesítését.”

10 A BGB 852. §-a előírta:

„(1) A hatósági jogkörben okozott károk megtérítésére vonatkozó igények attól az időponttól számított három év alatt évülnek el, amikor a károsult a kárról és a kártérítésre kötelezett személyéről tudomást szerzett, a tudomásszerzéstől függetlenül az igény a cselekmény elkövetésétől számított harminc év alatt elévül.

(2) A kártérítésre kötelezett és a kártérítésre jogosult közötti, a kártérítés összegére vonatkozó eljárás függőben léte alatt nyugszik az elévülés, amíg az egyik vagy a másik fél az eljárás folytatását megtagadja.

(3) Amennyiben a kártérítésre kötelezett a jogellenes cselekmény révén a károsult terhére gazdagodott, az elévülés bekövetkezte után is köteles a jogalap nélküli gazdagodásra vonatkozó rendelkezések szerint visszatéríteni gazdagodását.”

Az alapeljárás és az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdések

11 A Danske Slagterier, amely dán vágóhíd üzemeltető–társaságok és sertéstenyésztők szövetkezeti alapon szervezett szakmai szövetsége, tagjai által ráruházott felhatalmazás alapján kártérítést követel a Bundesrepublik Deutschlandtól a közösségi jog megsértése miatt. Az alperes terhére rója, hogy 1993-tól 1999-ig a közösségi jogot megsértve,

behozatali tilalmat tartott fenn a nem ivartalanított kan sertések húsára. Álláspontja szerint e tilalom következtében a sertésenyésztők és a vágóhid-üzemeltető társaságok az érintett időszak alatt legalább 280 millió DEM összegű kárt szenvedtek.

- 12 Dániában a kilencvenes évek eleje óta „Male-Pig-Projekt” néven projekt indult a nem ivartalanított kan sertések tenyésztésére. Márpedig az ilyen típusú – gazdasági szempontból előnyös – tenyésztés azzal a veszéllyel jár, hogy a hevítést követően a hús kifejezett szexuális jellegű szagot bocsát ki. A dán kutatók szerint azonban a kellemetlen szag már a vágási folyamat során azonosítható a szkatoltartalom mérésével. Ennélfogva Dániában valamennyi vágóhidat ellátták szkatol mérésére szolgáló eszközökkel az érintett szagú hús azonosítása és elkülönítése érdekében. Az adott időszakban a Németországi Szövetségi Köztársaság álláspontja szerint azonban e kellemetlen szag az androsztenon hormonra vezethető vissza, amelynek képződése elkerülhető a korábbi szakaszban történő ivartalanítással, és kizárólag a szkatoltartalom vizsgálata nem megbízható módszer a szexuális jellegű szag azonosításához.
- 13 1993 januárjában a Németországi Szövetségi Köztársaság közölte a tagállamok legfőbb állategészségügyi hatóságaival, hogy a 64/433 irányelv 6. cikke (1) bekezdésének b) pontjában foglalt szabályt oly módon ültették át a nemzeti jogba, hogy a súlyhatártól függetlenül az androsztenon tekintetében 0,5 µg/g-ban határozták meg a határértéket. Ezen érték túllépése esetén ugyanis a hús kifejezett szexuális jellegű szagot bocsát ki, és így emberi fogyasztásra alkalmatlan. Eközben hangsúlyozta, hogy az androsztenon bizonyításának módszereként csak Claus professzor módosított immunoenzimtesztje elismert, és a hivatkozott határértéket meghaladó ivartalanított kan sertések húsa friss húsként nem hozható be Németországba.
- 14 Ennélfogva a német hatóságok Dániából származó számos sertéshúszállítmányt ellenőriztek és küldtek vissza az androsztenon-határérték túllépése miatt. Továbbá a sertésenyésztők és vágóhid-üzemeltető társaságok, amelyek majdnem teljesen megszüntették az ivartalanított kan sertések tenyésztését, kénytelenek voltak újrakezdeni a tenyésztést annak érdekében, hogy ne veszélyeztessék a németországi

exportot. A Danske Slagterier úgy érvel, hogy ha a kivitt sertéshús a Male-Pig-Projektet követve nem ivartalanított sertés húsa lett volna, legalább 280 000 000 DEM költségmegtakarítás keletkezett volna.

- 15 A Landgericht Bonn (bonni tartományi bíróság), amelyhez a Bundesrepublik Deutschland felelősségének megállapítására irányuló keresetet nyújtott be 1999. december 6-án a Danske Slagterier, úgy ítélte meg, hogy e kereset megalapozott az 1996. december 7-től kezdődő időszak tekintetében, és azt mint elévült követelést annyiban elutasította, amennyiben az e határidő előtt keletkezett károk megtérítésére vonatkozott. A másodfokon eljáró Oberlandesgericht Köln (kölni másodfokú bíróság) a keresetet egészében, érdemében igazoltnak nyilvánította. A Bundesgerichtshof (szövetségi bíróság) előtti másodfokú felülvizsgálati kérelemben a Bundesrepublik Deutschland a kereset teljes körű elutasítását kérte.
- 16 Továbbá a Bíróság a C-102/96. sz., Bizottság kontra Németország ügyben 1998. november 12-én hozott ítéletben (EBHT 1998., I-6871. o.) megállapította, hogy a Németországi Szövetségi Köztársaság nem teljesítette a 64/433 irányelv 5. cikke (1) bekezdésének o) pontjából és 6. cikke (1) bekezdésének b) pontjából, valamint a 89/662 irányelv 5. cikkének (1) bekezdéséből, 7. és 8. cikkéből eredő kötegezettségeit, mivel egyrészt megkövetelte a nem ivartalanított kan sertéstestek megjelölését és a hőkezelését, ha az állatok súlyától függetlenül a húspanban az androsztenonnak a Claus professzor módosított immunoenzimtesztjével megállapított koncentrációja meghaladta a 0,5 µg/g-ot, másrészt pedig mivel úgy ítélte meg, hogy a 0,5 µg/g határérték átlépése esetében a hús kifejezett szexuális jellegű szagot bocsát ki, amely következtében emberi fogyasztásra alkalmatlan.
- 17 Ilyen körülmények között a Bundesgerichtshof úgy határozott, hogy az eljárást felfüggeszti, és előzetes döntéshozatal céljából az alábbi kérdéseket terjeszti a Bíróság elé:
- „1) Olyan jogi helyzetet teremtenek-e a sertéshús termelői és forgalmazói számára a [...] [64/433] [...] irányelv 5. cikke (1) bekezdése o) pontjának és 6. cikke (1) bekezdése b) pontja iii. alpontjának rendelkezései, együttes olvasatban a [...]

89/662 [...] irányelv [...] 5. cikkének (1) bekezdésével, 7. és 8. cikkével, amely átültetési és jogalkalmazási hibák esetén megalapozhatja az állam közösségi jogi felelősségét?

- 2) Hivatkozhatnak-e a sertéshús termelői és forgalmazói – függetlenül az első kérdés megválaszolásától – az EK-Szerződés 30. cikkének [jelenleg EK 28. cikk] megsértésére az állam fent hivatkozott irányelvek közösségi jogba ütköző átültetésével és alkalmazásával kapcsolatos közösségi jogi felelősségének megalapozása céljából?

- 3) Megköveteli-e a közösségi jog, hogy az állam közösségi jogi felelősségének elévülése az EK 226. cikk szerinti kötelezettségszegés megállapítása iránti eljárásra tekintettel megszakadjon, vagy hogy az elévülési idő legalábbis nyugodjon addig, amíg nem áll rendelkezésre olyan hatékony nemzeti jogorvoslat, amely a tagállamot az irányelv megfelelő átültetésére kényszeríti?

- 4) Az állam – valamely irányelv nem megfelelő átültetésére és az ezzel együtt járó (tényleges) behozatali tilalomra alapozott – közösségi jogi felelősségére vonatkozó elévülési határidő az alkalmazandó nemzeti jogtól függetlenül csak az irányelv teljes körű átültetésével kezdődik, vagy az elévülési határidő a nemzeti joggal összhangban már akkor megkezdődhet, ha az első káros következmények már felmerültek, és további káros következmények várhatók? Amennyiben a teljes körű átültetés az elévülés megkezdődésének időpontját befolyásolná, akkor ez általánosságban érvényes, vagy csak akkor, ha az irányelv a magánszemélyek számára meghatározott jogot biztosít?

- 5) Felmerülnek-e általános aggályok az olyan nemzeti szabályozással szemben, amelynek értelmében nem áll be a kártérítési kötelezettség, ha a károsult

szándékosan vagy gondatlanságból elmulasztotta a jogorvoslat igénybevételét a károk elhárítása érdekében, ha figyelembe vesszük azt a szempontot, hogy a tagállamok az állam közösségi jogi felelőssége tekintetében a károk megtérítésére vonatkozó feltételeket úgy kötelesek kialakítani, hogy azok nem lehetnek kedvezőtlenebbek, mint azok, amelyek a hasonló jellegű, nemzeti jogon alapuló igényekre vonatkoznak, valamint nem lehetnek olyanok, hogy gyakorlatilag lehetetlenné vagy rendkívül nehézvé tegyék a kártérítésben való részesülést? Felmerülnek-e aggályok ezzel az »elsődleges jog védelmének elsőbbségével« szemben akkor is, ha arra az a fenntartás vonatkozik, hogy annak az érintettől elvárhatónak kell lennie? Elvárható-e ez a közösségi jog értelmében akkor is, ha az eljáró bíróság a szóban forgó közösségi jogi kérdéseket a [...] Bíróság [...] elé előzetes döntéshozatalra történő előterjesztésük nélkül előreláthatólag nem tudná megválaszolni, vagy ha már folyamatban van az EK 226. cikk szerinti kötelezettségzegés megállapítása iránti eljárás?”

Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdésekről

Az első és a második kérdésről

- ¹⁸ Az együttesen vizsgálandó első két kérdésével a kérdést előterjesztő bíróság lényegében arra vár választ, hogy a 64/433 irányelv 6. cikke (1) bekezdése b) pontjának iii. alpontjával együttesen értelmezett 5. cikke (1) bekezdésének o) pontja, valamint a 89/662 irányelv 5. cikkének (1) bekezdése, 7. és 8. cikke olyan jogi helyzetet teremt-e a sertéshús termelői és forgalmazói számára, amely ezen irányelvek helytelen átültetése vagy alkalmazása esetén megalapozhatja kártérítési igényeiket az államnak a közösségi jog megsértése okán fennálló felelőssége miatt, és ezen körülmények között hivatkozhatnak-e az EK 28. cikk megsértésére az állam e felelősségén alapuló kártérítési jogának alapításához.

- 19 E tekintetben előzetesen emlékeztetni kell arra, hogy az állandó ítélkezési gyakorlat szerint az elv, mely szerint az állam felelős a közösségi jog megsértésével a magánszemélyeknek okozott kárért, szerves része az EK-Szerződés rendszerének (a C-6/90. és C-9/90. sz., Francovich és társai egyesített ügyekben 1991. november 19-én hozott ítélet [EBHT 1991., I-5357. o.] 35. pontja; a C-46/93. és C-48/93. sz., Brasserie du pêcheur és Factortame egyesített ügyekben 1996. március 5-én hozott ítélet [EBHT 1996., I-1029. o.,] 31. pontja; a C-5/94. sz. Hedley Lomas ügyben 1996. május 23-án hozott ítélet [EBHT 1996., I-2553. o.] 24. pontja, valamint a C-178/94., C-179/94. és C-188/94–C-190/94. sz., Dillenkofer és társai egyesített ügyekben 1996. október 8-án hozott ítélet [EBHT 1996., I-4845. o] 20. pontja).
- 20 A Bíróság úgy ítélte meg, hogy a jogsérelmet szenvedett magánszemélyek három feltétel együttes fennállásakor rendelkeznek kártérítéshez való joggal, nevezetesen, ha a megsértett közösségi jogi szabály célja, hogy a magánszemélyeket számára jogokat keletkeztessen, e szabály megsértése kellően súlyos, és fennáll a közvetlen okozati összefüggés a e jogsértés és a jogsérelmet szenvedett magánszemélyek kára között (lásd a fent hivatkozott Brasserie du pêcheur és Factortame egyesített ügyekben hozott ítélet 51. pontját, a fent hivatkozott Hedley Lomas ügyben hozott ítélet 25. pontját, valamint a fent hivatkozott Dillenkofer és társai egyesített ügyekben hozott ítélet 21. pontját).
- 21 Az első feltételt illetően a Bíróságnak volt lehetősége megvizsgálni a tagállamoknak a közösségi jog megsértéséért való felelősségét a belső piac létrehozására irányuló irányelvek átültetésének hiányára vonatkozó esetekben (lásd többek között a fent hivatkozott Francovich és társai egyesített ügyekben és a Dillenkofer és társai egyesített ügyekben hozott ítéletet). Mindazonáltal a fent hivatkozott két ítélet alapjául szolgáló ügyektől eltérően, amikor kizárólag a másodlagos jog hozott létre a magánszemélyeknek jogokat biztosító jogi keretet, az alapeljárás olyan ügyet érint, amelyben az alapeljárásban szereplő egyik fél, nevezetesen a Danske Slagterier ügy érvel, hogy az EK 28. cikk már biztosítja számára a hivatkozott jogokat.
- 22 E tekintetben emlékeztetni kell arra, hogy nem vitatott, hogy az EK 28. cikk közvetlen hatállyal rendelkezik, abban az értelemben, hogy olyan jogokat keletkeztet a magánszemélyek számára, amelyekre azok közvetlenül hivatkozhatnak a nemzeti bíróságok előtt, és e rendelkezés megsértése esetében helye lehet kártérítésnek (a fent hivatkozott Brasserie du pêcheur és Factortame egyesített ügyekben hozott ítélet 23. pontja).
- 23 A Danske Slagterier hivatkozik továbbá a 64/433 és a 89/662 irányelv rendelkezéseire. Amint az a 89/662 irányelv címének és első preambulumbekzdésének megfogalmazásából kitűnik, ezen irányelvet a belső piac megvalósításának céljával fogadták el,

csakúgy mint a 64/433 irányelvet módosító 91/497 irányelvet, amint azt a 91/497 irányelv harmadik preambulumbekzdése pontosítja. Az áruk szabad mozgása tehát ezen irányelvek egyik célja, amelyek a tagállamok friss húrra vonatkozó egészségügyi előírásai közti eltérések megszüntetése révén a Közösségen belüli kereskedelem előmozdítására irányulnak. Az EK 28. cikk által biztosított jogot pontosítják és konkretizálják a hivatkozott irányelvek.

24 A 64/433 és a 89/662 irányelv tartalmát illetően meg kell állapítani, hogy a hivatkozott irányelvek többek között az egészségügyi ellenőrzéseket és a valamely tagállamban előállított és másik tagállamba szállított friss hús bizonyítvánnyal való ellátását szabályozzák. Amint az többek között a 89/662 irányelv 7. cikke (1) bekezdésének b) pontjából kitűnik, a tagállamok csak akkor tagadhatják meg a friss hús behozatalát, ha az áru nem felel meg a közösségi irányelvekben előírt feltételeknek vagy igen különös körülmények – például járvány – esetében. A behozatal tagállamok általi megakadályozásának tilalma feljogosítja a magánszemélyeket a közösségi követelményeknek megfelelő friss hús másik tagállamban történő értékesítésére.

25 Kitűnik továbbá a 64/433 és a 89/662 irányelv együttesen értelmezett rendelkezéseiből, hogy a nem ivartalanított kan sertések kifejezett szexuális jellegű szagának azonosítására irányuló intézkedések közösségi harmonizáció tárgyát képezték (a fent hivatkozott Bizottság kontra Németország ügyben hozott ítélet 29. pontja). E harmonizáció a kimerítően harmonizált területen következképpen megtiltja a tagállamok számára, hogy a 64/433 és a 89/662 irányelvben meghatározott indokoktól eltérő indokokkal igazolják az áruk szabad mozgásának akadályozását.

26 Ennélfogva az első két kérdésre azt a választ kell adni, hogy a 64/433 és a 89/662 irányelv helytelen átültetése és alkalmazása révén jogsérelmet szenvedett magánszemélyek hivatkozhatnak az áruk szabad mozgásához való jogra az állam, közösségi jog megsértése okán fennálló felelősségének megállapításához.

A harmadik kérdésről

- 27 Harmadik kérdésével a kérdést előterjesztő bíróság lényegében arra vár választ, hogy megköveteli-e a közösségi jog, hogy ha az Európai Közösségek Bizottsága az EK 226. cikk alapján kötelezettségszegés megállapítása iránti eljárást indít, ezen eljárás alatt az állam közösségi jog megsértése miatti felelőssége okán fennálló, a nemzeti jogszabályokban előírt kártérítési jogra vonatkozó elévülési idő megszakadjon vagy nyugodjon, amíg ezen államban nem áll rendelkezésre olyan hatékony jogorvoslat, amely az irányelv megfelelő átültetésére kényszerít.
- 28 Az alapügyben szereplő tények sorrendje segít e kérdés megválaszolásában. Az előzetes döntéshozatalra utaló határozatból kitűnik ugyanis, hogy a fent hivatkozott Bizottság kontra Németország ügyben hozott ítélet alapjául szolgáló, a Németországi Szövetségi Köztársaság kötelezettségszegésének megállapítása iránti eljárás 1996. március 27-én indult. A jogsérelmet szenvedő személyeket már az 1993. évtől érték káros következmények, de csak 1999 decemberében nyújtották be az állam felelősségének megállapítása iránti keresetet. Amennyiben a kérdést előterjesztő bíróság álláspontjának megfelelően a BGB 852. §-ának (1) bekezdésében előírt hároméves elévülési időt kell alkalmazni, e határidő számítása az 1996. év közepétől kezdődne, amely időponttól kezdve, e bíróság szerint, a jogsérelmet szenvedő személyek tudomást szereztek a kárról és a kárért felelős személyéről. Következésképpen az alapügyben az állam felelősségének megállapítása iránti kereset valószínűleg elévült volna. Ezen oknál fogva jelentőséggel bír az alapügy megoldásában, hogy hatással volt-e a hivatkozott elévülési időre a kötelezettségszegés megállapítása iránti kereset Bizottság általi benyújtása.
- 29 Mindazonáltal annak érdekében, hogy a kérdést előterjesztő bíróság hasznos választ kapjon, először is meg kell vizsgálni az általa hallgatólagosan feltett kérdést, azaz, hogy ellentétes-e a közösségi joggal a BGB 852. §-ának (1) bekezdésében előírt hároméves elévülési időnek az alapügyben analógia útján történő alkalmazása.
- 30 A BGB 852. §-a (1) bekezdésének alkalmazását illetően a Danske Slagterier ugyanis nehezményezte a joghelyzet világosságának hiányát Németországban az állam közösségi jog megsértése miatti felelőssége okán fennálló kártérítési igényre alkalmazandó elévülési időt meghatározó nemzeti szabály tekintetében, amennyiben

e kérdés még nem képezte sem jogszabály, sem pedig a legfelsőbb bíróság határozatának tárgyát, és a jogirodalom is megosztott e kérdésben, mivel több jogalap is szóba jöhet. A BGB 852. §-ában előírt határidőnek az állam közösségi jog megsértése miatti felelősségének megállapítása iránti keresetre való előszöri és analógia útján történő alkalmazása sértene a jogbiztonság és a jogi egyértelműség elvét, valamint a tényleges érvényesülés és az egyenértékűség elvét.

31 E tekintetben meg kell állapítani, hogy az állandó ítélkezési gyakorlat szerint közösségi szabályozás hiányában minden tagállam belső jogrendszerének feladata kijelölni a hatáskörrel rendelkező bíróságot, és meghatározni a bírósághoz fordulás azon eljárási szabályait, amelyek célja, hogy biztosítsák azoknak a jogoknak a teljes körű védelmét, amelyeket a közösségi jog szabályai a jogalanyoknak biztosítanak. A felelősségre vonatkozó nemzeti jog keretében kell tehát az államnak megtéríteni az okozott kár következményeit, miközben a károk megtérítésére vonatkozó, a nemzeti jogszabályok által meghatározott követelmények, többek között a határidő, nem lehetnek kedvezőtlenebbek, mint azok, amelyek a hasonló jellegű, nemzeti jogon alapuló igényekre vonatkoznak (egyenértékűség elve), és nem lehetnek olyanok, hogy gyakorlatilag lehetetlenné vagy túlzottan nehézvé tegyék a kártérítés elérését (tényleges érvényesülés elve) (lásd többek között a fent hivatkozott Francovich és társai ügyben hozott ítélet 42. és 43. pontját, valamint a C-261/95. sz. Palmisani-ügyben 1997. július 10-én hozott ítélet [EBHT 1997., I-4025. o.] 27. pontját).

32 Az utóbbi elvet illetően a Bíróság a jogbiztonság érdekében elismerte az ésszerű mértékben meghatározott jogvesztő jellegű keresetindítási határidők közösségi joggal való összeegyeztethetőségét, amely egyaránt védi az adóalanyt és az érintett közigazgatást (lásd a C-228/96. sz. Aprile-ügyben 1998. november 17-én hozott ítélet [EBHT 1998., I-7141. o.] 19. pontját és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot). Ugyanis az ilyen határidők nem olyan jellegűek, hogy gyakorlatilag lehetetlenné vagy túlzottan nehézvé tennék a közösségi jogrend által biztosított jogok gyakorlását. E tekintetben hároméves belső jogi jogvesztő határidő tűnik ésszerűnek (lásd többek között a fent hivatkozott Aprile-ügyben hozott ítélet 19. pontját, valamint a C-62/00. sz. Marks & Spencer ügyben 2002. július 11-én hozott ítélet [EBHT 2002., I-6325. o.] 35. pontját).

33 Mindazonáltal a fent hivatkozott Marks & Spencer ügyben hozott ítélet 39. pontjából szintén kitűnik, hogy a jogbiztonság biztosítása érdekében előre meg kell határozni

az elévülési időt. Márpedig a jelentős jogbizonytalansággal jellemezhető helyzet sértheti a tényleges érvényesülés elvét, mivel a közösségi jog valamely tagállam általi megsértéséből eredő, magánszemélyeknek okozott károk megtérítése gyakorlatilag túlzottan nehezzé válna, ha a magánszemélyek nem tudnák ésszerű biztonsággal meghatározni az alkalmazandó elévülési időt.

- 34 A nemzeti bíróság feladata, hogy figyelembe véve az alapügyben szereplő tényállás bekövetkeztekor fennálló jogi és ténybeli helyzetet jellemző körülmények összességét, a tényleges érvényesülés elvére tekintettel megvizsgálja, hogy a BGB 852. §-ának (1) bekezdésében előírt határidőnek, a közösségi jog érintett tagállam általi megsértése által okozott károk megtérítésére irányuló kérelmekre, analógia útján történő alkalmazása kellően előre látható volt-e a jogalanyok számára.
- 35 Továbbá a hivatkozott határidő analógia útján történő alkalmazásának az egyenértékűség elvével való összeegyeztethetőségét illetően szintén a nemzeti bíróság feladata annak vizsgálata, hogy ezen alkalmazás során az e tagállam által, a közösségi jog megsértésével magánszemélyeknek okozott károk megtérítésére vonatkozó követelmények nem voltak-e kedvezőtlenebbek, mint azok, amelyek a hasonló jellegű, nemzeti jogon alapuló igényekre vonatkoznak.
- 36 A kötelezettségszegés megállapítása iránti kereset benyújtására vonatkozó elévülési idő megszakítását vagy felfüggesztését illetően a fenti megfontolásokból kitűnik, hogy a tagállamok feladata ezen eljárási szabályoknak az egyenértékűség és a tényleges érvényesülés elvének tiszteletben tartása melletti meghatározása.
- 37 E tekintetben meg kell állapítani, hogy a kártérítés nem tehető függővé az államnak betudható közösségi jogsértés Bíróság általi előzetes megállapításának követelményétől (lásd a fent hivatkozott Brasserie du pêcheur és Factortame egyesített ügyekben hozott ítélet 94–96. pontját és a Dillenkofer és társai egyesített ügyekben hozott ítélet 28. pontját).

- 38 Ugyanis a kötelezettségszegés megállapítása bizonyosan meghatározó, de nem elengedhetetlen annak megállapításához, hogy az a feltétel, amely szerint a közösségi jog megsértése kellően súlyos, teljesül. Emellett a magánszemélyek számára keletkeztetett jogok nem függhetnek a Bizottság arra vonatkozó mérlegelésétől, hogy valamely tagállam ellen az EK 226. cikk alapján eljárást indít-e, sem attól, hogy a kötelezettségszegést a Bíróság megállapította-e (lásd a fent hivatkozott Brasserie du pêcheur és Factortame egyesített ügyekben hozott ítélet 93. és 95. pontját).
- 39 Valamely magánszemély a belső jogban előírt szabályok szerint kártérítés megállapítása iránti kérelmet nyújthat be a közösségi jog tagállam általi megsértésének ítéletben történő megállapítását megelőzően is. Következésképpen az a tény, hogy a kötelezettségszegés megállapítása iránti kereset benyújtása nem szakítja meg vagy nem függeszti fel az elévülési időt, nem teszi lehetetlenné vagy túlzottan nehézé a jogalany számára a közösségi jogrend által biztosított jogok gyakorlását.
- 40 Továbbá a Danske Slagterier hivatkozik az egyenértékűség elvének megsértésére is, amennyiben a német jog szerint megszakad az elévülési idő, ha a BGB 839. §-a szerinti nemzeti jogi jogorvoslati kérelem is benyújtásra kerül, és az EK 226. cikk szerinti kereset hasonló az ilyen jogorvoslathoz.
- 41 E tekintetben meg kell állapítani, hogy az eljárási szabályok egyenértékűségéről való határozathozatalhoz objektíven és elvont módon kell vizsgálni az érintett szabályok hasonlóságát, figyelembe véve az eljárás egészében elfoglalt helyüket, a hivatkozott eljárás lefolytatását és a szabályok sajátosságait (lásd ebben az értelemben a C-78/98. sz., Preston és társai ügyben 2000. május 16-án hozott ítélet [EBHT 2000., I-3201. o.] 63. pontját).
- 42 Az érintett szabályok hasonlóságának értékelésénél figyelembe kell venni az EK 226. cikk szerinti eljárás sajátosságait.

- 43 E tekintetben emlékeztetni kell arra, hogy a Bizottság az EK 226. cikk szerinti hatáskörében nem köteles eljárásához fűződő érdekét bizonyítani (lásd a 167/73. sz., Bizottság kontra Franciaország ügyben 1974. április 4-én hozott ítélet [EBHT 1974., 359. o.] 15. pontját, valamint a C-20/01. és C-28/01. sz., Bizottság kontra Németország egyesített ügyekben 2003. április 10-én hozott ítélet [EBHT 2003., I-3609. o.] 29. pontját). A Bizottság feladata ugyanis, hogy hivatalból és közérdekből felügyelje a közösségi jog tagállamok általi alkalmazását, és állapítsa meg az abból eredő kötelezettségek esetleges megszegését, a kötelezettségszegés abbahagyása érdekében (lásd a fent hivatkozott Bizottság kontra Franciaország ügyben hozott ítélet 15. pontját és a Bizottság kontra Németország egyesített ügyekben 2003. április 10-én hozott ítélet 29. pontját).
- 44 Az EK 226. cikk tehát nem ezen intézmény saját jogait védi. Kizárólag a Bizottságra tartozik annak megítélése, hogy célszerű-e a kötelezettségszegés megállapítása iránti eljárás kezdeményezése, valamint adott esetben mely cselekmény vagy mulasztás miatt kell ezt az eljárást megindítani (a C-394/02. sz., Bizottság kontra Görögország ügyben 2005. június 2-án hozott ítélet [EBHT 2005., I-4713. o.] 16. pontja és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat). A Bizottság diszkrecionális jogkörrel rendelkezik tehát e tekintetben, kizárva a magánszemélyek azon jogát, hogy bizonyos értelmű álláspontra való helyezkedést követeljenek meg ezen intézménytől (lásd a 247/87. sz., Star Fruit kontra Bizottság ügyben 1989. február 14-én hozott ítélet [EBHT 1989., 291. o.] 11. pontját).
- 45 Meg kell tehát állapítani, hogy tiszteletben tartja az egyenértékűség elvét az olyan tagállami szabályozás, amely nem írja elő az állam közösségi jog megsértése miatti felelőssége okán fennálló kártérítési jogra vonatkozó elévülési idő megszakadását vagy nyugvását, amennyiben a Bizottság az EK 226. cikk alapján kötelezettségszegés megállapítása iránti eljárást indít.
- 46 A fenti megfontolásokra tekintettel azt kell tehát válaszolni a harmadik kérdésre, hogy a közösségi jog nem követeli meg, hogy ha a Bizottság az EK 226. cikk szerinti kötelezettségszegés megállapítása iránti eljárást indít, ezen eljárás alatt megszakadjon vagy nyugodjon az állam közösségi jog megsértése miatti felelőssége okán fennálló kártérítési jogra vonatkozó, a tagállami szabályozásban előírt elévülési idő.

A negyedik kérdésről

- 47 Negyedik kérdésével a kérdést előterjesztő bíróság azt kérdezi, hogy az állam valamely irányelv helytelen átültetése miatti felelősségének megállapítása iránti kereset elévülési ideje az alkalmazandó nemzeti jogtól függetlenül csak ezen irányelv teljes körű átültetésekor kezdődik, vagy e határidő a nemzeti joggal összhangban már akkor megkezdődik, ha e helytelen átültetés első káros következményei már bekövetkeztek, és további káros következmények várhatók. Abban az esetben, ha a teljes körű átültetés befolyásolja ezen elévülési idő folyását, a kérdést előterjesztő bíróság arra vár választ, hogy ez általánosságban érvényes, vagy csak akkor, ha az irányelv a magánszemélyek számára jogot biztosít.
- 48 E tekintetben emlékeztetni kell arra, hogy amint az a jelen ítélet 31. és 32. pontjából kitűnik, közösségi szabályozás hiányában a tagállamok feladata meghatározni a bírósághoz fordulás azon eljárási szabályait, amelyek célja, hogy biztosítsák azoknak a jogoknak a védelmét, amelyeket a közösségi jog szabályai a jogalanyoknak biztosítanak, az elévülési időt is ideértve, feltéve hogy e szabályok tiszteletben tartják az egyenértékűség és a tényleges érvényesülés elvét. Emellett emlékeztetni kell arra, hogy ésszerű jogvesztő jellegű keresetindítási határidők megállapítása tiszteletben tartja ezen elveket, és többek között nem olyan jellegű, hogy gyakorlatilag lehetetlenné vagy túlzottan nehezé tenné a közösségi jogrend által biztosított jogok gyakorlását.
- 49 Az a tény, hogy a nemzeti jogban meghatározott elévülési idő már abban az időpontban megkezdődik, amikor az első káros következmények felmerültek, jóllehet további ilyen következmények várhatók, szintén nem olyan jellegű, hogy gyakorlatilag lehetetlenné vagy túlzottan nehezé tenné a közösségi jog által biztosított jogok gyakorlását.
- 50 A C-295/04–C-298/04. sz., Manfredi és társai egyesített ügyekben 2006. július 13-án hozott ítélet (EBHT 2006., I-6619. o.), amelyre a Danske Slagterier hivatkozik, sem cáfolja meg e következtetést.

- 51 A hivatkozott ítélet 78–79. pontjában a Bíróság úgy ítélte meg, hogy nem kizárt, hogy a kártérítési kereset benyújtására vonatkozó rövid tartamú elévülési idő, amely attól a naptól kezdődik, amelyen a megállapodás vagy az összehangolt magatartás létrejött, a gyakorlatban lehetetlenné teszi a tiltott megállapodással vagy magatartással okozott kár megtérítésére vonatkozó jog érvényesítését. Ennélfogva folyamatos vagy ismételt jogsértés esetén nem kizárt, hogy az elévülési idő még a jogsértés megszüntetése előtt lejár, és ebben az esetben azoknak, akik az elévülési határidő lejártát követően szenvednek kárt, nincs lehetőségük keresetet benyújtani.
- 52 Márpedig nem ez az eset áll fenn az alapügyben. Az előzetes döntéshozatalra utaló határozatból ugyanis kitűnik, hogy az ezen ügyben vitatott elévülési idő nem kezdődhet meg, mielőtt a kárt szenvedett személy tudomást nem szerzett a kárról és a kártérítésre kötelezett személyéről. Ilyen körülmények között tehát lehetetlen, hogy valamely kárt szenvedett személy olyan helyzetben találja magát, hogy az elévülési idő úgy kezdődik meg, sőt lejár, hogy káráról tudomást szerezne, mint ahogy az a fent hivatkozott Manfredi és társai ítélet alapjául szolgáló egyesített ügyekben előfordulhatott, ahol az elévülési idő a megállapodás vagy az összehangolt magatartás létrejöttékor kezdődött, és arról bizonyos érintett személyek csak sokkal később szerezhettek tudomást.
- 53 Azon lehetőséget illetően, hogy az elévülési idő kezdete a vitatott irányelv teljes körű átültetése előttre essen, igaz, hogy a Bíróság a C-208/90. sz. Emmott-ügyben 1991. július 25-én hozott ítélete (EBHT 1991., I-4269. o.) 23. pontjában úgy ítélte meg, hogy a mulasztó tagállam az irányelv szabályszerű átültetéséig nem hivatkozhat a valamely magánszemély által az ezen irányelvben meghatározott, számára keletkeztetett védelme iránt ellene benyújtott kereset elkésettségére, és hogy a nemzeti jog szerinti keresetindítási határidő csak ettől az időponttól kezdődhet.
- 54 Mindazonáltal, amint azt a C-410/92. sz. Johnson-ügyben 1994. december 6-án hozott ítélet (EBHT 1994., I-5483. o.) 26. pontja megerősítette, a C-338/91. sz. Steenhorst-Neerings-ügyben 1993. október 27-én hozott ítéletből (EBHT 1993., I-5475. o.) következik, hogy a fent hivatkozott Emmott-ügyben hozott ítéletben hozott döntést az ezen ítélet alapjául szolgáló ügy különleges körülményei igazolták, amelyben a jogvesztő jelleg ahhoz vezetett, hogy az alapeljárás felperese a valamely irányelv

szerinti egyenlő bánásmódhoz való jogának érvényesítésére irányuló valamennyi lehetőségtől meg volt fosztva (lásd továbbá a C-90/94. sz. Haahr Petroleum ügyben 1997. július 17-én hozott ítélet [EBHT 1997., I-4085. o.] 52. pontját és a C-114/95.- és C-115/95. sz., Texaco és Oliegesellschaft Danmark egyesített ügyekben 1997. július 17-én hozott ítélet [EBHT 1997., I-4263. o.] 48. pontját, valamint a C-279/96–C-281/96. sz., Ansaldo Energia és társai egyesített ügyekben 1998. szeptember 15-én hozott ítélet [EBHT 1998., I-5025. o.] 20. pontját).

- 55 Márpedig az alapügyben sem az iratokból, sem pedig a szóbeli szakaszban elhangzott előadásokból nem tűnik ki, hogy a vitatott határidő létezése a fent hivatkozott Emmott-ügyben hozott ítélet alapjául szolgáló ügghöz hasonlóan ahhoz vezetett, hogy teljes mértékben megfosztotta a károsultakat joguk nemzeti bíróságok előtti érvényesítésére irányuló valamennyi lehetőségtől.
- 56 A negyedik kérdésre azt a választ kell tehát adni, hogy a közösségi joggal nem ellentétes, ha az állam valamely irányelv helytelen átültetése miatti felelősségének megállapítása iránti kereset elévülési ideje akkor kezdődik, ha e helytelen átültetés első káros következményei bekövetkeztek, és további káros következmények várhatók, még ha ezen időpont megelőzi is ezen irányelv szabályszerű átültetését.
- 57 A negyedik kérdés első részére adott válaszra tekintettel annak második részére nem szükséges válaszolni.

Az ötödik kérdésről

- 58 Az ötödik kérdésével a kérdést előterjesztő bíróság lényegében arra vár választ, hogy a közösségi joggal ellentétes-e az olyan szabály, mint amelyet a BGB 839. §-ának (3) bekezdése előír, amely szerint valamely magánszemély nem kérheti kárának megtérítését, amelynek bekövetkezését szándékosan vagy gondatlanságból elmulasztotta elkerülni jogorvoslat igénybevételével. A kérdést előterjesztő bíróság pontosítja kérdését, miközben azt kérdezi, hogy az ilyen tagállami szabályozás ellentétes-e a közösségi joggal, feltéve hogy arra figyelemmel alkalmazzák, hogy e jogorvoslat

igénybevétele ésszerűen elvárható az érdekelt számára. A kérdést előterjesztő bíróság végül azt szeretné megtudni, hogy a jogorvoslat igénybevétele ésszerűnek minősül-e, ha valószínű, hogy az eljáró bíróság az EK 234. cikk alapján előzetes döntéshozatal iránti kérelmet nyújt be, vagy ha az EK 226. cikk szerinti kötelezettségszegés megállapítása iránti eljárás indult.

- 59 Amint arra a fenti két kérdésre adott válasz keretében emlékeztettünk, közösségi szabályozás hiányában a tagállamok feladata meghatározni a bírósághoz fordulás azon eljárási szabályait, amelyek célja, hogy biztosítsák azoknak a jogoknak a védelmét, amelyeket a közösségi jog szabályai a jogalanyoknak biztosítanak, feltéve hogy e szabályok tiszteletben tartják az egyenértékűség és a tényleges érvényesülés elvét.
- 60 A rendelkezésre álló jogorvoslati lehetőségek igénybevételét illetően a Bíróság a közösségi jog megsértése miatti tagállami felelősséget érintő, fent hivatkozott Brasserie du pêcheur és Factortame egyesített ügyekben hozott ítélet 84. pontjában megállapította, hogy a nemzeti bíróság vizsgálhatja, hogy a károsult személy elvárható gondossággal járt-e el a kár elhárítása vagy enyhítése érdekében, különösen, hogy időben igénybe vette-e a rendelkezésére álló valamennyi jogorvoslati lehetőséget.
- 61 Ugyanis a tagállamok jogában közös alapelv szerint a károsult személynek, a kárviselés terhének kockázata mellett, elvárható gondossággal kell eljárnia a kár enyhítése érdekében (a C-104/89. és C-37/90. sz., Mulder és társai kontra Tanács és Bizottság egyesített ügyekben 1992. május 19-én hozott ítélet [EBHT 1992., I-3061. o.] 33. pontja, valamint a fent hivatkozott Brasserie du pêcheur és Factortame egyesített ügyekben hozott ítélet 85. pontja).
- 62 Ellentétes lenne tehát a tényleges érvényesülés elvével, ha előírnák, hogy a károsult személyek automatikusan kötelesek igénybe venni a rendelkezésükre álló valamennyi jogorvoslati lehetőséget, még ha az túlzott nehézséggel járna is, vagy ésszerűen nem követelhető meg tőlük.

- 63 A Bíróság a C-397/98. és C-410/98. sz., Metallgesellschaft és társai egyesített ügyekben 2001. március 8-án hozott ítéletének (EBHT 2001., I-1727. o.) 106. pontjában ugyanis úgy ítélte meg, hogy a közösségi jog közvetlenül alkalmazandó rendelkezései által a magánszemélyek számára keletkeztetett jogok gyakorlása lehetetlenné vagy rendkívül nehezzé válna akkor, ha e személyeknek a közösségi jog megértésére alapított kártérítés iránti kérelmeit kizárólag azon okból kellene elutasítani, vagy összegüket leszállítani, hogy e személyek nem hivatkoztak a közösségi jog által biztosított azon jogra, amelyből a nemzeti jog kizárta őket, azért, hogy azután az e célra szolgáló jogorvoslati eszközök segítségével megtámadják a tagállam elutasító határozatát, hivatkozva a közösségi jog közvetlen hatályára és elsőbbségére. Ilyen esetben nem lett volna ésszerű megkövetelni, hogy a károsult személyek vegyék igénybe a rendelkezésükre álló valamennyi jogorvoslati lehetőséget, mivel mindenképpen előzetesen kellett volna teljesíteniük a vitatott befizetést, és még ha a nemzeti bíróság a közösségi joggal összeegyeztethetetlennek is ítélte volna meg ezen befizetés előzetes jellegét, az érintett személyek nem kaptak volna kamatokat ezen összeg után, és adott esetben még bírságot is kiszabtak volna velük szemben (lásd ebben az értelemben a fent hivatkozott Metallgesellschaft és társai egyesített ügyekben hozott ítélet 104. pontját).
- 64 Következésképpen meg kell állapítani, hogy nem ellentétes a közösségi joggal az olyan tagállami szabályozás alkalmazása, mint amelyet a BGB 839. §-ának (3) bekezdése előír, feltéve hogy a vitatott jogorvoslat igénybevétele ésszerűen megkövetelhető a károsult személytől. A kérdést előterjesztő bíróság feladata, hogy az alapügyben szereplő valamennyi körülményt figyelembe véve értékelje, hogy ez az eset áll-e fenn.
- 65 Azon lehetőséget illetően, hogy az így igénybe vett jogorvoslat előzetes döntéshozatal iránti kérelemhez vezet, és annak ezen jogorvoslat ésszerű jellegére való hatását tekintve emlékeztetni kell arra, hogy az állandó ítélkezési gyakorlat szerint az EK 234. cikkel bevezetett eljárás a Bíróság és a nemzeti bíróságok közötti együttműködés eszköze, amelynek révén az előbbi a közösségi jog értelmezéséhez támpontokat nyújt az utóbbinak, amelyek szükségesek az utóbbi által eldöntendő jogvita megoldásához (lásd a C-83/91. sz. Meilicke-ügyben 1992. július 16-án hozott ítélet [EBHT 1992., I-4871. o.] 22. pontját és a C-380/01. sz. Schneider-ügyben 2004. február 5-én hozott ítélet [EBHT 2004., I-1389. o.] 20. pontját). A nemzeti bíróság által így kapott magyarázatok megkönnyítik számára a közösségi jog alkalmazását oly módon, hogy ezen együttműködési eszköz alkalmazása semmiképpen sem teszi túlzottan nehezzé a jogalany számára a közösségi jogrend által biztosított jogok gyakorlását. Ennélfogva nem lenne ésszerű csak azért nem igénybe venni valamely jogorvoslatot, mert az feltehetőleg előzetes döntéshozatal iránti kérelem benyújtásához vezet.

- 66 Ebből következik, hogy annak nagy valószínűsége, hogy valamely jogorvoslat előzetes döntéshozatal iránti kérelemhez vezet, önmagában nem elégséges annak megállapításához, hogy e jogorvoslat igénybevétele nem ésszerű.
- 67 A rendelkezésre álló jogorvoslatok igénybevételére vonatkozó kötelezettség – jóllehet kötelezettségszegés megállapítása iránti kereset van folyamatban a Bíróság előtt – ésszerű jellegét illetően, elegendő megállapítani, hogy az EK 226. cikk szerinti eljárás teljes mértékben független a tagállami eljárásoktól, és nem helyettesíti azokat. Amint azt a harmadik kérdés megválaszolásánál kifejtettük, a kötelezettségszegés megállapítása iránti kereset ugyanis a jogszerűség objektív ellenőrzésére szolgáló közérdekű eljárás. Bár e kereset eredménye a jogalany érdekeit is szolgálhatja, ez nem befolyásolja azt, hogy ésszerű számára a rendelkezésére álló valamennyi eszköz, úgymint jogorvoslat igénybevételével a kár bekövetkezésének elkerülése.
- 68 Ebből következik, hogy a Bíróság előtti, kötelezettségszegés megállapítása iránti folyamatban lévő eljárás, vagy annak valószínűsége, hogy a Bírósághoz előzetes döntéshozatal iránti kérelmet nyújt be a tagállami bíróság, önmagában nem elegendő indok annak megállapításához, hogy nem ésszerű valamely jogorvoslat igénybevétele.
- 69 Azt kell tehát válaszolni az ötödik kérdésre, hogy a közösségi joggal nem ellentétes az olyan nemzeti szabályozás alkalmazása, amely előírja, hogy valamely magánszemély nem kérheti kárának megtérítését, amelynek bekövetkezését szándékosan vagy gondatlanságból elmulasztotta elkerülni jogorvoslat igénybevételével, feltéve hogy e jogorvoslat igénybevétele ésszerűen megkövetelhető a károsult személytől, aminek az alapügy valamennyi körülményét figyelembe vevő megítélése a kérdést előterjesztő bíróság feladata. Annak valószínűsége, hogy a tagállami bíróság az EK 234. cikk szerinti előzetes döntéshozatal iránti kérelmet nyújt be, vagy a Bíróság előtt folyamatban lévő kötelezettségszegés megállapítása iránti eljárás önmagában nem elegendő indok annak megállapításához, hogy nem ésszerű a jogorvoslat igénybevétele.

A költségekről

70 Mivel ez az eljárás az alapeljárásban részt vevő felek számára a kérdést előterjesztő bíróság előtt folyamatban lévő eljárás egy szakaszát képezi, ez a bíróság dönt a költségekről. Az észrevételeknek a Bíróság elé terjesztésével kapcsolatban felmerült költségek, az említett felek költségeinek kivételével, nem téríthetők meg.

A fenti indokok alapján a Bíróság (nagytanács) a következőképpen határozott:

- 1) Az 1991. július 29-i 91/497/EGK tanácsi irányelvvel módosított, a friss hús Közösségen belüli kereskedelmét érintő egészségügyi problémákról szóló, 1964. június 26-i 64/433/EGK tanácsi irányelv és a belső piac megvalósításának céljával a Közösségen belüli kereskedelemben alkalmazható állategészségügyi ellenőrzésekről szóló, 1989. december 11-i 89/662/EGK tanácsi irányelv helytelen átültetése és alkalmazása révén jogsérelmet szenvedett magánszemélyek hivatkozhatnak az áruk szabad mozgásához való jogra az állam, közösségi jog megsértése okán fennálló felelősségének megállapításához.
- 2) A közösségi jog nem követeli meg, hogy ha az Európai Közösségek Bizottsága az EK 226. cikk szerinti kötelezettségzegés megállapítása iránti eljárást indít, ezen eljárás alatt megszakadjon vagy nyugodjon az állam közösségi jog megsértése miatti felelőssége okán fennálló kártérítési jogra vonatkozó, a tagállami szabályozásban előírt elévülési idő.
- 3) A közösségi joggal nem ellentétes, ha az állam valamely irányelv helytelen átültetése miatti felelősségének megállapítása iránti kereset elévülési ideje akkor kezdődik, ha e helytelen átültetés első káros következményei bekövetkeztek, és további káros következmények várhatók, még ha ezen időpont megelőzi is ezen irányelv szabályszerű átültetését.

- 4) **A közösségi joggal nem ellentétes az olyan nemzeti szabályozás alkalmazása, amely előírja, hogy valamely magánszemély nem kérheti kárának megtérítését, amelynek bekövetkezését szándékosan vagy gondatlanságból elmulasztotta elkerülni jogorvoslat igénybevételével, feltéve hogy e jogorvoslat igénybevétele ésszerűen megkövetelhető a károsult személytől, aminek az alapügy valamennyi körülményét figyelembe vevő megítélése a kérdést előterjesztő bíróság feladata. Annak valószínűsége, hogy a tagállami bíróság az EK 234. cikk szerinti előzetes döntéshozatal iránti kérelmet nyújt be, vagy a Bíróság előtt folyamatban lévő kötelezettségszegés megállapítása iránti eljárás önmagában nem elegendő indok annak megállapításához, hogy nem ésszerű a jogorvoslat igénybevétele.**

Aláírások